

Jaume Mascaró Pons

Paradoxes i metàfores: reflexions sobre teoria i arts escèniques.

Lleida: Punctum & Màster Oficial Interuniversitari d'Estudis Teatral, Col. Documenta Teatral, 1, 2009.

El primer llibre d'una col·lecció que esperem que sigui fructífera és la transcripció, destinada a ser editada, de la lliçó inaugural que Jaume Mascaró va pronunciar als alumnes del nou Màster Oficial Interuniversitari d'Estudis Teatral —relleu de l'antic Doctorat en Arts Escèniques— l'octubre de 2008. En tot just 26 pàgines, l'autor fa un repàs necessàriament curt i fragmentat sobre l'epistemologia del fet escènic, que abraça, amb lucidesa i un subtil sentit de l'humor, des dels postulats més clàssics fins a les darreres tendències contemporànies, sense oblidar dos aspectes importants: la seva formació filosòfica i la voluntat de generar més dubtes que proposar respostes perquè, tal com ell mateix manlleva de Lessing, «n'hi ha prou que les idees que exposa donin als seus lectors/oients uns materials de reflexió».

AADD: Lèxic del drama modern i contemporani.

Direcció de Jean-Pierre Sarrazac. Barcelona: Institut del Teatre, Col. Escrits teòrics, 13, 2009. Original en francès de 2005.

Ens arriba a les mans i editat en català un nou element que permet als estudiosos del fet teatral abordar la comprensió i l'anàlisi de les noves dramàturgies. La bibliografia, en aquest tema, s'amplia cada cop més. Es tracta d'un recull d'una cinquantena de termes que, redactats per autors diversos i no sempre de la mateixa corda (assagistes, ensenyants, doctorants i dramaturgs), reprenen la línia que va iniciar Pavis amb el seu famós diccionari del teatre, que és la de no limitar-se a una mera definició, sinó presentar el concepte des de la perspectiva de la seva evolució i, si convé, des del punt de vista de diversos analistes o escoles. En aquest sentit, no és tant un manual de consulta com un estudi sobre les tendències del teatre contemporani, que hauria de resultar útil, a banda del món acadèmic, als espectadors més interessats.

Cayetano Astiaso, Dino Ibáñez i José Luís Tamayo

L'art de l'escenotècnia. Com dissenyar espais escènics d'excel·lència.

Relator: Jordi Bordes. Barcelona: Bissap Consulting, SL, Quaderns Gestènic, 5, 2009.

Seguint en la seva línia, l'empresa de gestió en arts escèniques Gestènic continua divulgant a través de les seves publicacions petits manuals que pretenen aportar idees i aclarir punts de partida en benefici d'un resultat eficient, aquell que, com explicita el títol, obtingui resultats òptims amb els recursos adequats. En aquest cas, es tracta d'un diàleg —fals diàleg, en realitat, però ja sabem que un fals diàleg és una bona eina pedagògica per donar a entendre i a conèixer el pensament, i sinó, que li diguin a Plató o a Diderot— que posa l'èmfasi en recordar aquells conceptes que potser la pràctica ha deixat de banda, sense oblidar que l'escenotècnia és a la vegada un art i una tècnica. Coses de l'ofici.

Pere Riera

Fem teatre. Manual d'arts escèniques.

Barcelona: La Galera SAU Editorial, Col. La clau mestra, 4, 2008.

Que el teatre és un instrument bàsic per a l'educació, ja se sap des de fa molt i molt de temps. Però no fa tant de temps que aquesta importància s'ha sistematitzat i presentat en forma de material pedagògic, rigorós i ben elaborat. En aquest sentit, el llibre de Pere Riera compleix totes les expectatives, perquè no només dóna eines pràctiques, sinó que, de la manera com les explica, fa tota una declaració de principis sobre l'art teatral i com abordar-lo des de la pràctica a les aules. Quants autors o professionals respondrien amb claredat què és un personatge, si cal que l'actor plori realment a escena o expliquen com s'ha d'abordar la lectura d'un text dramàtic? No està gens malament que es revisin aquestes preguntes, i mestres i alumnes sàpiguen no només què els espera si decideixen dur a terme un taller de teatre sinó que aprenguin, com qui no vol la cosa, els fonaments d'aquest art ancestral.

Xavier Ferré Trill

Pere Cavallé, ciutadania republicana.

Reus: Edicions del Centre de Lectura de Reus, Col. Assaig 114, 2009.

L'historiador Xavier Ferré Trill presenta un estudi sobre la figura de Pere Cavallé, protagonista de l'associació catalanista i republicana Foment Republicà Nacionalista. També fou president del Centre de Lectura de Reus, i no

és estrany, doncs, que aquesta entitat en promogui la publicació i la difusió. Tanmateix, el que aquí ens interessa és la segona part del llibre, que no tracta tant la faceta política de Cavallé com la seva relació amb el teatre. Però potser aquesta diferenciació, un cop llegit el llibre, resulti francament artificial, perquè, tal com diu la introducció, Cavallé «personifica el neguit i el delit dels modernistes compromesos amb el seu entorn, per la cultura, percebuda com a atidor social i per la pedagogia política; d'aquí, potser, la predilecció en l'activitat literària pel teatre per la seva capacitat immediata d'incidència educadora, en especial en els sectors populars». El llibre fa ressenya de les obres teatrals que l'autor va escriure, a més de comentar la relació amb Ignasi Iglésias a través de la correspondència que varen mantenir els dos autors. I és que Cavallé va promoure la consolidació d'un renovat teatre nacional català, no només en la seva faceta de dramaturg, sinó lluitant contra adversitats per poder construir un teatre a Barcelona i representar-hi de manera continuada les obres destinades a remoure la societat.

Josep Maria Muñoz Pujol

El cant de les sirenes. Petita crònica del teatre independent a Catalunya (1955-1990)

Barcelona: Edicions 62, 2009

Àlex Broch

Muñoz Pujol a *El cant de les sirenes* reconstrueix, des de la lògica subjectivitat del memorialista, un temps del nostre teatre més recent que abraça des de la fundació de l'EADAG fins a la dècada dels noranta i la destitució de Josep Maria Flotats al capdavant del TNC, capítol, aquest, que ens és explicat pel mateix Flotats en les quatre converses que l'actor i Muñoz Pujol mantingueren per a l'ocasió i que es recullen a l'epíleg del llibre. Un temps històric que cobreix tot el període del teatre independent fins a la institucionalització dels teatres oficials.

Muñoz Pujol escriu les seves memòries d'autor dramàtic i ens dóna informació sobre la composició, raons i avatars de les estrenes de les seves obres la qual cosa també li permet fer una autoreflexió sobre el paper i el lloc del seu teatre dins la dramaturgia catalana contemporània. D'alguna manera és assumir una certa condició d'«off-sider», fruit de les coordenades històriques d'aquells anys. En el Postfaci ens confessa el seu sentiment i una certa tristesa per com s'han desenvolupat els fets. A manera de balanç recorda que: «Al capdavant, jo vaig ser un participant col·lateral, un company ocasional, un afortunat que va participar des de prop i des de fora en l'aventura de la nau d'Argos» (p.345). Però en aquest reflexió sobre el seu lloc com a autor dramà-

tic, acte de gran sinceritat, també trobem l'interès i la raó del llibre perquè com autor que forma part d'un procés n'és, també, testimoni, i el llibre compleix la doble funció del gènere memorialístic: la de l'autor que reflexiona sobre sí mateix i el seu teatre i com a testimoni que ens descriu, des de la seva experiència i coneixement, la cuina d'un temps històric i d'un procés que passa pels noms més significatius de l'etapa i de l'època. En aquest sentit tant Ricard Salvat com Maria Aurèlia Capmany són de referència constant i obligada. Amb ells Muñoz Pujol ens ajuda a descobrir i reconstruir aspectes de la dinàmica i vida interior —personatges, fets, anècdotes— que ens expliquen una part de la història de l'EADAG que fou també i actuà com a personatge col·lectiu, esdevenint una part important de l'etapa històrica que Josep Maria Muñoz Pujol ens recrea i ens recorda a *El cant de les sirenes*. Llibre suggerent pel que té de memòria personal i crònica històrica.

Víctor Hugo

Shakespeare.

Muro (Illes Balears): Ensiola Editorial, 2008.

Àlex Broch

Des que Lessing a la *Dramatúrgia d'Hamburg* reivindica la personalitat i obra de Shakespeare com a un model possible a seguir davant i contra l'abusiva presència del classicisme francès als escenaris alemanys, la recepció i defensa de l'obra de Shakespeare és una constant en la dramatúrgia europea de finals del XVIII i primera meitat del XIX.

En els textos teòrics d'Hugo —pròlegs, assaigs— la reivindicació de Shakespeare és, també, del tot present. El seu famós pròleg a *Cromwell*, altrament considerat el manifest del romanticisme francès, i més enllà de la teoria de les tres edats del món: temps primitius, temps antics i temps moderns, i els gèneres que millor els representen, l'oda, l'epopeia i el drama, ja comporta, el pròleg, un reconeixement del geni de l'autor anglès que Hugo identifica com el millor representat del drama i, per tant, del teatre contemporani. Shakespeare, doncs, és un model possible o, millor, el model a qui se li reconeixen i atorguen tots els atributs de la genialitat.

L'interès d'Hugo per Shakespeare es tradueix en un llibre que l'autor francès li dedica. Les dades biogràfiques fins aquells moments conegudes han estat del tot superades pels coneixements posteriors, però la part teòrica del volum manté l'interès per saber i conèixer l'anàlisi d'obra i defensa que Hugo fa de Shakespeare. És aquesta part que Ensiola editorial, amb traducció de Melcior Comes, ens dóna a conèixer en català en una edició recent.

El breu text té dues parts. La primera, «Shakespeare. El seu geni», i la segona, «Shakespeare. La seva obra, els seus punts culminants». Amb un ús de la llengua que no sempre és analític i que, a vegades voreja l'exaltació poètica o l'impuls expressiu de l'entusiasta i el convençut que no apel·la a la raó, la qual cosa no vol dir que no tingui raó en els seves afirmacions, Hugo ens presenta un text impressionista que testimonia, clarament, la seva opinió sobre l'anglès. El darrer apartat, el cinquè, de la primera part és un devessall d'afirmacions que reflecteix el que diem: «Shakespeare és la fertilitat, la força, l'exuberància, la mamella inflada, la copa escumosa, la bóta a punt de rebentar, la saba en excés, el torrent de lava, el remolí de gèrmens, la vasta pluja de vida, tot a milers, tot a milions, sense reticències, sense lligams, sense estalvi, la prodigalitat excessiva i tranquil·la del creador» (p. 41). És el colós que desborda qualsevol mesura. Per a Hugo és, ho hem dit, el geni: «Però Shakespeare no respecta res, segueix, deixa sense alè a qui vol seguir-lo, passa per sobre de les conveniències, volteja Aristòtil...»(p. 44).

Feta l'afirmació, a la segona part se centra en la defensa de la importància dels personatges i els tipus en la construcció dramàtica. Analitza diversos tipus de la dramaturgia universal explicant la seva caracterització i importància i com a colofó se centra, també en el darrer apartat en aquest cas de la segona part, en els quatre personatges que, per a ell, excel·leixen en l'obra de l'autor: «Hamlet, Macbeth, Otello, Lear, aquestes quatre figures dominen en l'alt edifici de Shakespeare» (p. 85). Raona el perquè i és en aquesta relació i debat amb els personatges on trobem les millors originalitats d'interpretació. Les opinions més personals que reinterpreten o enriqueixen els textos de Shakespeare. En *Lear*, per exemple, focalitza en Cordèlia alguns reflexions que potencien la interpretació del personatge: «Lear és el motiu de Cordèlia: La maternitat de la filla envers el pare; tema profund; maternitat venerable entre totes...El pare és el pretext de la filla. Aquesta admirable creació humana, Lear, serveix de suport a aquesta inefable creació divina, Cordèlia... A partir d'aquest moment, comença l'adorable alletament. Cordèlia comença a nodrir aquest vell estimat, desesperat, que en l'odi es moria d'inanició. Cordèlia nodreix Lear d'amor, i el coratge torna; el nodreix de respecte, i el somriure torna; el nodreix d'esperança, i la confiança torna, el nodreix de saviesa, i torna la raó». Breu en la interpretació dels personatges ens descobreix, però, les seves opinions. Un text com aquest ajuda a entendre millor la defensa i recepció que l'obra de Shakespeare va tenir entre els escriptors romàntics. I en aquest cas de la talla i transcendència de Víctor Hugo, tan important per al desenvolupament del romanticisme francès.